

НЕПЕРЕРВНЕ ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

УДК 355.1-057.36(477):37.044

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.315270>

Тетяна Собченко, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

НЕПЕРЕРВНЕ ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглянуто актуальну в умовах воєнних викликів сьогодення проблему неперервного професійного зростання майбутніх офіцерів. Окреслена проблема є важливим та водночас складним, довготривалим процесом та визначається як стратегічна ініціатива України. Проаналізовано вітчизняні нормативно-правові засади, що регулюють професійну підготовку військових кадрів в Україні. Окреслено ефективні шляхи реалізації процесу неперервного професійного зростання майбутнього офіцерського складу. У ході дослідження зроблено висновки, що організація якісного професійного рівня підготовки майбутнього офіцерського складу у закладах вищої військової освіти є основним шляхом у розв'язанні окресленої проблеми та потребує комплексного підходу.

Ключові слова: неперервне професійне зростання; професійний розвиток; офіцери ЗСУ; воєнна розвідка; НАТО.

Рис. 1. Літ. 11.

Tetyana Sobchenko, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Education and Innovative Pedagogy Department,
Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University

CONTINUOUS PROFESSIONAL GROWTH OF FUTURE OFFICERS AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM

The article deals with the issue of continuous professional development of future officers, which is relevant in the context of today's military challenges. It is proved that this problem is an important and at the same time complex, long-term process and is defined as a strategic initiative of Ukraine.

The author analyzes the domestic legal framework governing the professional training of military personnel in Ukraine (the Concept of Transformation of the Military Education System (ed. 2022)).

The article visually presents a number of reasons that necessitate the transformation of the military education system in Ukraine and defines key approaches to the formation of its structure and content.

Effective ways to implement the process of continuous professional development of future officers are outlined: updating educational programs to meet the specifics and requirements of military service, combat experience, and the needs of NATO integration; implementing modern digital technologies and artificial intelligence technologies in the educational process; organizing advanced training courses for academic staff and instructors; involving stakeholders and best practice experts, etc.

The study concludes that the organization of a high-quality professional level of training of future officers in higher military education institutions is the main way to solve this problem and requires a comprehensive approach.

Prospects for further research are identified, which consist in finding innovative approaches that allow achieving a high professional level of training of future officers.

Keywords: continuous professional growth; professional development; officers of the Armed Forces of Ukraine; military intelligence; NATO.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення та численних викликів для українського суспільства проблема якісної підготовки та неперервного професійного зростання майбутнього офіцерського складу є затребуваною й вимагає негайного розв'язання. Це зумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками та нинішніми реаліями, зокрема, російсько-українською війною у країні, яка вплинула на всі сфери життєдіяльності.

Військова освіта наразі зазнає глобальних трансформаційних змін. Так, однією з ключових проблем, що вимагає розв'язання, як визначено у "Концепції трансформації системи військової освіти"

(ред. 2022 р.), є "...забезпечення безперервного професійного розвитку військових фахівців упродовж військової кар'єри, набуття ними нових компетентностей..." [6].

Мета та завдання статті. На основі аналізу вітчизняних нормативно-правових засад, що регулюють професійну підготовку військових кадрів в Україні й аналізу наукових психолого-педагогічних досліджень, окреслити ефективні шляхи реалізації процесу неперервного професійного зростання майбутнього офіцерського складу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оскільки проблема неперервного професійного зростання майбутніх офіцерів є затребуваною, со-

НЕПЕРЕРВНЕ ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

годні існує чимало досліджень, у яких вітчизняні та зарубіжні науковці вивчають різні аспекти цього питання.

Так, наприклад, зарубіжні вчені (J. Storr, T. Kuronen, Aki-Mauri Huhtinen, A. Mashtaler та інші) розглядають структурні компоненти та організацію професійної підготовки майбутніх офіцерів, висвітлюють аналіз цього досвіду зарубіжних країн-членів НАТО.

Є. Черновол та П. Сливенко у своїх наукових розвідках розглядають проблеми підвищення якості підготовки майбутніх офіцерів у реаліях сьогодення, а також аналізують позитивний зарубіжний досвід у вищій військовій підготовці [8]. М. Семенов, О. Єсіпова, Р. Лимар, В. Ягупов розкривають поняття професійної компетентності майбутнього офіцера у контексті педагогічної теорії [7; 9]. В. Ягупов, О. Капінус [10; 11] вивчають психологічні аспекти підготовки майбутніх офіцерів. І. Зелений досліджує питання структурних компонентів неперервного професійного зростання офіцерів [5].

Таким чином, у реаліях сьогодення варто розвивати та популяризувати наукові дослідження, що спрямовані на пошук і реалізацію шляхів усунення проблеми неперервного професійного зростання майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасні глобальні виклики сьогодення зумовлюють високі вимоги до професійної підготовки військових, зокрема офіцерів розвідки. Неперервне професійне зростання є важливим аспектом професійної підготовки майбутніх офіцерів, що вимагає системного й інноваційного підходу.

У контексті окресленої проблеми розглянемо детальніше вітчизняні нормативно-правові засади, що регулюють професійну підготовку військових кадрів в Україні, а саме Концепцію трансформації системи військової освіти (ред. 2022 р.), що є стратегічним документом для визначення та реалізації пріоритетних завдань у період до 2032 р. Так, мета Концепції спрямована на визначення ключових напрямів модернізації і трансформації системи військової освіти, оскільки нинішня система військової освіти лише частково забезпечує безперервний професійний розвиток військових фахівців упродовж усієї військової кар'єри [6].

На рисунку 1 схематично візуалізовано причини, що зумовлюють необхідність трансформації системи військової освіти в Україні та визначення ключових підходів щодо формування її структури та змісту.

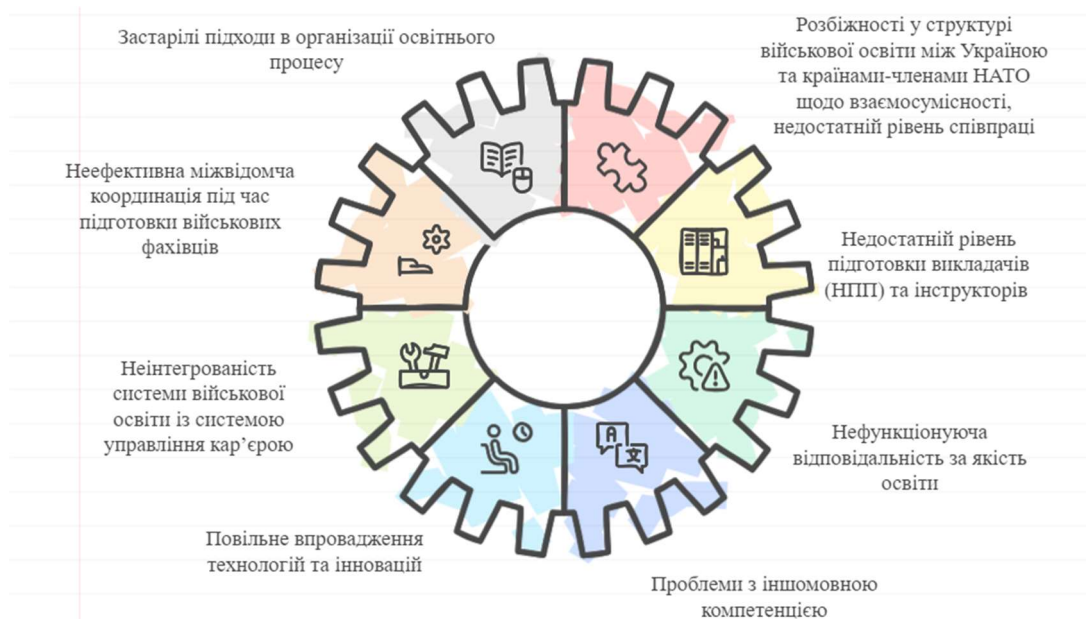

Рис. 1. Причини, що зумовлюють необхідність трансформації системи військової освіти в Україні

З огляду на вищезазначене, Концепцією трансформації системи військової освіти визначено основні завдання та заходи, що спрямовані на розв'язання низки окреслених проблем, схарактеризовано структуру системи військової освіти, представлено очікувані результати, а також показники їх досягнення тощо.

У ході наукового пошуку було встановлено, що неперервне професійне зростання майбутніх офіце-

рів у широкому розумінні є організованим процесом розвитку компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійних завдань [2; 5; 6].

Очевидним є той факт, що військові фахівці, у тому числі офіцери, потребують своєчасного оновлення специфічних вмінь і навичок, зокрема, таких, як:

- критичне та аналітичне мислення;
- здатність до оперативного оцінювання ситуа-

НЕПЕРЕРВНЕ ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

ції для прийняття ефективних управлінських та технічних рішень;

- здатність до лідерської поведінки та діяльності;
- психологічна стійкість та емоційна стабільність;

- здатність адаптуватися та працювати в умовах підвищеного ризику і діяти в екстремальних ситуаціях;

- здатність використовувати інновації на практиці тощо [2; 5; 7; 11].

Затребуваною та водночас гострою є проблема, як наголошують В. Ягупов, Р. Лиман та В. Білошицький, формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів, як здатності вести за собою, бути прикладом, працювати в команді тощо. Учені наголошують, що якісна підготовка майбутнього офіцерського складу як лідерів є важливою, оскільки від цього може залежати здійснення ефективної обороноздатності країни [9, 52].

У наукових розвідках О. Діденка та І. Козубцова детально розкрито професійні вимоги до офіцерського складу. На основі проведеного дослідження, у якому брали участь військовослужбовці, науковці зробили висновок, що професіоналізм офіцера значною мірою залежний від надання якісних освітніх послуг у процесі організації професійної підготовки у закладах вищої військової освіти [4, 181].

На сьогоднішній день актуальним є створення єдиної системи підготовки військових фахівців, що буде забезпечувати безперервний професійний розвиток військових фахівців упродовж усієї військової кар'єри, а також сприятиме ефективній сумісності з підходами та стандартами НАТО. Це зумовлено тим, що стратегічний курс України спрямований на якнайшвидше набуття повноправного членства в НАТО та Євросоюзі.

У пригоді стало дослідження І. Зеленого, де проаналізовано структуру неперервного професійного зростання майбутніх офіцерів та визначено такі основні компоненти:

- розробка індивідуальних стратегій кар'єрного зростання на основі глибокого аналізу особистих та професійних цілей;

- залучення майбутніх офіцерів до міжнародних програм підготовки (академічний обмін, проходження стажування, обмін досвідом та співпраця з офіцерами різних країн тощо);

- підвищення кваліфікації (навчальні курси, сертифікація);

- розвиток комунікативних навичок та іншомовної компетентності в контексті ефективності сприяння міжнародній взаємодії тощо;

- розвиток професійної етики й етичних цінностей з урахуванням сучасних викликів військових конфліктів, що тривають;

- розвиток лідерських якостей та вдосконалення навичок ефективного прийняття рішень;

- формування адаптивності, ініціативності та інноваційності в умовах сьогодення;

- формування здатності до самоаналізу і самооцінювання для особистісного та професійного розвитку [5, 55].

У контексті зазначеного варто додати, що ми поділяємо думку І. Зеленого щодо визначення ним структурних компонентів неперервного професійного зростання майбутніх офіцерів, проте вважаємо за необхідне їх дещо доповнити, з огляду на виклики сьогодення. Йдеться, отже, про:

- оновлення або розробка освітніх програм з урахуванням специфіки й вимог військової служби, досвіду ведення бойових дій, потреб інтеграції в НАТО тощо;

- імплементацію в освітній процес сучасних цифрових технологій, технологій штучного інтелекту;

- організацію курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та інструкторського складу, що здійснюють підготовку курсантів у закладах вищої військової освіти;

- залучення стейкхолдерів та кращих практиків-експертів для забезпечення гарантування якості надання освітніх послуг тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, неперервне професійне зростання майбутніх офіцерів є важливим та водночас складним, довготривалим процесом, проте чітко визначається як стратегічна ініціатива України. Трансформаційні зміни в системі військової освіти вже в дії з кінця 2022 – початку 2023 р., оскільки саме в цей період Постановою Кабінету Міністрів України (від 30 грудня 2022 р. № 1490) було затверджено Концепцію трансформації системи військової освіти.

На основі аналізу вітчизняної законодавчої бази [6], наукових психолого-педагогічних джерел [2; 3; 4; 5; 7; 8; 9; 10; 11], було зроблено висновок про те, що проблема неперервного професійного зростання майбутніх офіцерів потребує комплексного підходу в її вирішенні.

Авторська позиція полягає в тому, що основним шляхом розв'язання окресленої проблеми є організація якісного професійного рівня підготовки майбутнього офіцерського складу у закладах вищої військової освіти, а саме: через оновлення освітніх програм з урахуванням специфіки й вимог військової служби, досвіду ведення бойових дій, потреб інтеграції в НАТО; імплементації в освітній процес сучасних цифрових технологій, технологій штучного інтелекту; організації курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та інструкторського складу; залучення стейкхолдерів та кращих практиків-експертів тощо.

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку інноваційних підходів, що дозволяють досягти високого професійного рівня підготовки майбутніх офіцерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарович О.П., Богданов М.В. Формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням із акцентованим використанням високофункціональних комплексом фізичних вправ. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2014. Вип. 1 (173). С. 32–38. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.1\(173\).07](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.1(173).07)

2. Військова розвідка : навч. посіб. / упоряд. Д.В. Зайцев, А.П. Наконечний, С.О. Пахарев, І.О. Луценко; за ред. В.Б. Добровольського. Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". 2016. 335 с. URL: <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/Viyskova-rozvidka-posibnyk.pdf>

3. Гончарук В.В., Вітенко В.А., Собченко Т.М., Люльчак С.Ю. Інноваційні процеси у вищій школі освіти окремих країн світу й України. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 80. Т. 1. С. 75–80. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.15

4. Діденко О., Козубцов І. Професійні вимоги до офіцерського складу сил сектору безпеки та оборони. *Педагогічні науки*. 2022. Вип. 3 (30). С. 180–198.

5. Зелений І.І. Ключові компоненти неперервного професійного зростання офіцерів. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2023. Вип. 55. С. 52–62. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2023.55.05>

6. Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 "Концепція трансформації системи військової освіти"" (від 30 грудня 2022 р. № 1490). Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#Text>

7. Семенов М., Єсіпова О. Поняття професійна компетентність майбутнього офіцера у контексті педагогічної теорії. *Молодь і ринок*. 2024. Вип. 5 (225). С. 150–156. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301712>

7. Черновол Є.О., Сливенко П.В. Щодо підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх офіцерів у реаліях війни. *Академічні візії*. 2023. Вип. 17. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7739419>

8. Ягупов В., Лиман Р. Сутність, структура і зміст лідерської компетентності. *Молодь і ринок*. 2024. № 4 (224). С. 49–61. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304403>

9. Ягупов В.В. Військова психологія: методологія, теорія та практика : підручник. Київ : Psyhobook, 2023. 517 с.

10. Ягупов В.В., Капінус О.С. Теоретичні та методичні аспекти формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів : навчально-методичний посібник. Житомир : ПП "Свро-Волинь", 2020. 240 с.

REFERENCES

1. Bondarovich, O. & Bohdanov, M. (2024). Formuvannya hotovnosti maibutnix ofitseriv do vykonannya zavdan za pryznachenniam iz aktsentovanim vykorystanniam vysokofunktsionalnykh kompleksom fizychnykh vprav [Formation of future officers' readiness to perform assigned tasks with the emphasized use of highly functional complex physical exercises]. *Scientific Journal of the Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University*, Vol. 1. No. 173, pp. 32–38. DOI:

[https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.1\(173\).07](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.1(173).07) [in Ukrainian].

2. Viiskova rozvidka [Military intelligence]: tutorial. / D. V. Zaitsev, A. P. Nakonechnyi, S. O. Pakhariev, I. O. Lutsenko; (Ed.). V.B. Dobrovolskyi. Kyiv, 2016. 335 p. Available at: <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/Viyskova-rozvidka-posibnyk.pdf> [in Ukrainian].

3. Honcharuk, V., Vitenko, V., Sobchenko, T. & Liulchak, S. (2021). Innovatsiini protsesy u vyshchii shkoli osviti okremykh krain svitu y Ukrainy [Innovation Processes in Higher Education in Some Countries of the World and Ukraine]. *Scientific Journal of the Dragomanov National Pedagogical University. Series 5 Pedagogical Sciences: Realities and Prospects*, Vol. 80. No. 1, pp. 75–80. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.15 [in Ukrainian].

4. Didenko, O. & Kozubtsov, I. (2022). Profesiiini vymohy do ofitserskoho skladu syl sektoru bezpeky ta obrony [Professional requirements for officers of the security and defense sector]. *Pedagogical sciences*, Vol. 3. No. 30, pp. 180–198. [in Ukrainian].

5. Zelenyi, I. (2023). Kliuchovi komponenty neperervnogo profesiinoho zrostantia ofitseriv [Key components of continuous professional development of officers]. *Theory and methods of teaching and upbringing*, Vol. 55, pp. 52–62. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2023.55.05> [in Ukrainian].

6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 hrudnia 1997 r. № 1410 "Kontseptsiia transformatsii systemy viiskovoi osvity"" (vid 30 hrudnia 2022 r. № 1490), Kyiv [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 15, 1997, No. 1410 (Concept of Transformation of the Military Education System))]. (December 30, 2022, No. 1490), Kyiv. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#Text> (Accessed 10 November 2024) [in Ukrainian].

7. Semenov, M. & Yesipova, O. (2024). Poniattia profesina kompetentnist maibutnoho ofitsera u konteksti pedahohichnoi teorii [The Concept of Professional Competence of a Future Officer in the Context of Pedagogical Theory]. *Youth & market*, Vol. 5. No. (225), pp. 150–156. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301712> [in Ukrainian].

8. Chernovol, Ye. & Slyvenko, P. (2023). Shchodo pidvyshchennia efektyvnosti profesiinoy pidhotovky maibutnix ofitseriv u realiiakh viiny [On improving the effectiveness of professional training of future officers in the realities of war]. *Academic visions*, Vol. 17. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7739419> [in Ukrainian].

9. Iahupov, V. & Lyman R. (2024). Sutnist, struktura i zmist liderskoi kompetentnosti [The essence, structure and content of leadership competence]. *Youth & market*, Vol. 4. No. 224, pp. 49–61. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304403> [in Ukrainian].

10. Iahupov, V. (2023). Viiskova psykhohohiia: metodohiia, teoriia ta praktyka [Military psychology: methodology, theory and practice]: a textbook. Kyiv, 517 p. [in Ukrainian].

11. Iahupov, V. & Kapinus, O. (2020). Teoretychni ta metodychni aspekty formuvannia profesiinoy subiektnosti maibutnix ofitseriv [Theoretical and methodological aspects of the formation of professional subjectivity of future officers]: a textbook. Zhytomyr, 240 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.11.2024

